

TUNUS SEÇİMLERİ VE SONRASI

“

Bir buçuk aylık kısa bir sürede Tunus, üç tane seçim gerçekleştirmiş ve bu seçimlerin sonuçları 5 yıllık taze demokrasinin bir karnesi olarak siyasilerin önüne konmuştur. Bu üç tane seçimin doğru bir şekilde analiz edilmesi büyük bir önem arz etmektedir.

”

Dr. Gökhan Bozbaş

*ORSAM Kuzey Afrika
Çalışmaları Koordinatörü*

2011 yılında Tunus'ta yaşanan bir seyyar satıcının yaşadığı sıkıntılara isyan ederek kendini yakması sonucu bir değişim rüzgârı başlamıştır. Bu değişim rüzgârı sadece Tunus'u değil, tüm bölge ülkelerini etkilemiş; her bir ülke kendi içerisinde olumlu veya olumsuz bir takım değişim ve dönüşümü yaşamış ve yaşamaya devam etmektedir. Tunus da kendi ülkesinde başlayan bu değişim ve dönüşümü en derinden yaşamış ve ülke 2014 yılında gerçekleştirdiği peşi sıra seçimler gerçekleştirerek geçiş dö-

nemini bitirmiştir. Tunus bu seçimlerden 5 yıl sonra yeniden bir seçim sürecine girmiştir. Tunus Cumhurbaşkanı Bacı Kaid es-Sibsi'nin 25 Temmuz'daki vefatının ardından başlayan yeni dönem, bir dizi seçimden sonra şekillenmektedir. Öncelikle Tunus'un 2019 yılının Kasım ayında yapılması planlanan cumhurbaşkanlığı seçimleri öne çekilerek 15 Eylül 2019'da gerçekleştirilmiş, akabinde bunu 6 Ekim 2019'da yapılan parlamento seçimleri takip etmiştir. Son olarak ise 13 Ekim 2019'da başkanlık seçimlerinin ikinci turu gerçekleştirilmiştir. Bir buçuk aylık kısa bir sürede Tunus, üç tane seçim gerçekleştirmiş ve bu seçimlerin sonuçları 5 yıllık taze demokrasinin bir karnesi olarak siyasilerin önüne konmuştur. Bu üç tane seçimin doğru bir şekilde analiz edilmesi büyük bir önem arz etmektedir.

Tunus Demokrasinin Zor Testleri: Süregiden Seçimler

Tunus, öncelikle 2014 yılında gerçekleştirdiği seçimlerde yüzde 70'e yaklaşan bir katılım oranı ile eski rejimi temsil eden Nida Tunus ve



İslamcı kanadı temsil eden Nahda partilerinin domine ettiği bir parlamentoya kavuşmuştur. Aslında ortaya çıkan bu tabloyla hükümet kurmak Tunus için hiç de kolay olmamıştır. Nitekim, neredeyse ortadan ikiye bölünmüş bu iki partinin diğer küçük partileri yanlarına alarak hükümet kurmaları imkansızdı. Neticede ortada sadece iki farklı ideolojinin bir araya gelerek gerçekleştirmek zorunda oldukları bir büyük koalisyon veya diğer bir ifadeyle ulusal birlik hükümeti ihtimali kalmıştı. Teşekkül eden hükümet genel olarak eski rejimin elitlerine dayanmışsa da Nahda, sürekli olarak uzlaşmacı bir tavır takınmış ve aslında önemli olanın iktidar olmak değil, Tunus'ta demokrasiyi kalıcı hale getirmek olduğunu vurgulamıştır. Nahda'nın bu tutumu, dünyadaki birçok en-



telektüel ve araştırmacı tarafından büyük bir memnuniyetle karşılanmış ve bu sayede bölgede işleyen bir demokrasi inşa edildiği söylenmiştir. Bununla birlikte 2014' ten bugüne sürekli hükümet ve kabinede revizyonlar olmuş, Nahda karşıtlığı üzerine bina edilen Nida Tunus parçalanmış ve son olarak Cumhurbaşkanı es-Sıbsi ölmüştür.

Bu çerçeveden değerlendirildiğinde siyasi parçalanmışlığın hakim olduğu Tunus siyasi arenası ve bu alandaki hayal kırıklığı, ekonomik alan içerisinde de çok farklı değildir. Devrim sonrası dönemde şiddetlelenerek bugüne kadar çözölemeyen hayat pahalılığı ve olumsuz geçim koşulları önemli oranda dikkat çeken sorunlardır. Devletin sahip olduğu kamu borçları, gayrisafi yurtiçi hasılanın yüzde 70'ine ulaş-

mıştır. Enflasyon devrim öncesine kıyasla yüzde 6 artmış iken; yüzde 15 civarındaki genel işsizlik oranı, üniversite öğrencilerinin de dahil olduğu genç işsizler kesiminde yüzde 30'lara varmıştır. Tüm bu olumsuz koşullarla birlikte 2016 yılında IMF ile yapılan 2,4 milyar dolarlık kredi anlaşması, hükümetin kamu harcamalarında büyük ölçüde kısıntıya gitmesine sebep olmaktadır. Bu durum da ekonomiye canlılık getirme konusunda ülkenin elini kolunu bağlayan bir durum olarak karar alıcıların önünde durmaktadır. Kısacası; 2011 yılından bu yana en ufak bir ekonomik ilerleme görölmeyen ülkede, demokrasi ve hukuk devleti alanındaki ilerleme ve kazanımların, ekonomideki kötü gidiş nedeniyle tehlikeye girme riskiyle karşı karşıya geldiği görölmektedir. Yapılan

bu 3 seçimde söz konusu sorunların halkın oy kullanırken en önemli öncelikleri olduğu da görölmüştür.

Beş yıllık bu mirasın gölgesinde yapılan 2019 seçimlerinin anlamı elbette çok büyüktür. Öncelikle yapılan başkanlık seçimlerinde halkın tercihi, seçimlerde ilk kez aday olan iki kişiden yana olmuştur. Mevcut siyasilerin hepsini eleştiren Kais Said en fazla oyu alırken, tüm seçim söylemini fakirlik ve işsizliğe dayayan popülist bir söylem sahibi Nebil Karvi ise ikinci olmuştur. İkisi toplamda yüzde 35 gibi bir oy oranına ulaşırken, aktif siyaset sahnesinde bulunan adaylar da beklenenin çok altında bir oy ile başkanlık yarışından kopmuşlardır. Seçimlerde ortaya çıkan bu beklenmedik

sonuç birçok araştırmacı tarafından siyasilere atılmış bir tokat ve siyasi deprem olarak değerlendirilmiştir.

Yapılan bu ilk başkanlık seçimleri sonrasında 6 Ekim 2019 tarihinde meclis seçimleri yapılmış ve halkın tercihi merak konusu olmuştur. Parlamento seçimlerindeki yüzde 41'lik katılım oranı, 2014'teki yüzde 69 oranının çok gerisinde olarak halkın seçime olan ilgisizliğini göstermiştir. Parlamento seçimlerinden yüzde 20 ile Nahda birinci, yeni teşekkül eden ve başkanlık seçimlerinde ikinci olan Karvi'nin genel başkan olduğu Tunus'un Kalbi Partisi yüzde 15'lik oranla ikinci parti olmuştur. Altı çizilmesi gereken önemli bir diğer husus ise bu seçimde bağımsızların veya birkaç milletvekilli partilerin 37 aday ile meclise girmiş olmasıdır. Bu durum, seçmenler tarafından mevcut ve kendi nazarlarında başarısız gördükleri partilere "ders niteliğinde atılmış bir tokat" olarak değerlendirilmiştir.

İki seçimi geride bırakarak 13 Ekim tarihinde ikinci tur başkanlık seçimlerine hazırlanan Tunus'ta herkesin beklentisi çok düşük bir katılım oranının ortaya çıkması olmuştur. Zira her iki adayın da köklü bir parti geleneği bulunmakla birlikte halkı mobilize etme konusunda güçsüz kalacakları düşünülmekteydi. Fakat buna karşılık yüzde 55'lik bir katılım oranı ile önceki seçimlerden daha yüksek oy oranına ulaşmışlardır. Seçimleri yüzde 72'lik bir oy oranı ile Kais Said kazanmıştır. Aslında Said'in kişiliği ülkenin geleceğini ve olası senaryoları anlamayı zorlaştırmaktadır.

Bu üç seçimin ardından Tunus'ta sistem karşıtı apolitik bir başkan ve hükümet kurma konusunda sıkıntılı bir parlamento ortaya çıkmıştır. Parlamento seçimlerinden sonra herhangi iki hatta üç partinin bir araya gelmesi ile bir hükümetin kurulması imkansız gözükmektedir.

Said; ani, sert ve katı konuşması sebebiyle halk arasında "Robocop" olarak adlandırılmaktadır. Siyasi alanda hiçbir şekilde gözükmediği gibi televizyon programlarında da anayasa ve devletin yönetim biçimleri üzerine yorumlar yapmaktadır. Said'in herhangi bir parti desteği olmadığı gibi seçimlerden sonra yeni bir parti kurmak için çalışmalar başlattığı bilinmektedir. Kendisinin siyasi olarak gelenekselci bir kimliğe sahip olduğu bilinmekle beraber net olarak herhangi bir ideolojiyle doğrudan zikredilmemektedir. Devrim sonrası siyasetin başarısızlığını dikkate alırsak Said'in bu duruşu, onun başarısının altında yatan sır olarak

değerlendirilmektedir; ancak bu durum ona oy verenlerin sisteme ve devrim sonrası siyasilerine olan tepkisini saklamamalıdır. Nitekim Tunus'un bundan sonraki siyasi geleceği halkın bu tepkiselliğinde saklıdır.

Tunus'taki Seçimlerin Ardından Ortaya Çıkan Gerçekler

Bu üç seçimin ardından Tunus'ta sistem karşıtı apolitik bir başkan ve hükümet kurma konusunda sıkıntılı bir parlamento ortaya çıkmıştır. Parlamento seçimlerinden sonra herhangi iki hatta üç partinin bir araya gelmesi ile bir hükümetin kurulması imkansız gözükmektedir. Bu durum aslında parlamento içerisinde kurulacak hükümeti hem zayıf kılacak, hem de ileride ortaya çıkabilecek en küçük bir ihtilafta gerek parti içi gerekse koalisyon içi çatlaklar ile birliği dağıtacaktır. Bu dağınıklık ve zayıflığa karşın; yürütmenin bir diğer ucunda sistemin bu aciziyetini bilen ve bu aciziyetin ortadan kalkmasına ilişkin söylemleri üzerine başkan seçilmiş bir cumhurbaşkanı kimliği bulunmaktadır. Bu durum Tunus



Tunus'ta Nahda, çok parçalı parlamentoda koalisyon arayacak

Tunus'ta 6 Ekim'de gerçekleştirilen parlamento seçimlerinin resmi sonuçlarına göre Nahda Hareketi, 52 milletvekili çıkararak birinci oldu



Seçimi ikinci sırada tamamlayan Tunus'un Kalbi Partisi lideri medya patronu **Nebil el-Karvi**, 13 Ekim'de yapılacak ikinci turda bağımsız aday **Kays Saïd'**e yarışacak



İrili ufaklı çok sayıda parti ile bağımsız aday **parlamentoya girmeye hak kazandı**

Nahda Hareketi	52	Yaşasın Tunus	14
Tunus'un Kalbi Partisi	38	Tunus Projesi	4
Demokratik Akım	22	Tunus Alternatif Partisi	4
Onur Koalisyonu	21	Tunus Yaşamı	3
Özgür Anayasa	17	Nida Tunus Partisi	3
Halk Hareketi	16	Diğer	23



özelinde ciddi bir çıkmazı beraberinde getirmektedir.

“

Tunus'ta halk ile yönetim arasında ciddi bir kopukluk, halkla gerçekleştirdiğim mülakatlarda ön plana çıkan en önemli noktadır. Halk, devrim taleplerinin tamamının göz ardı edildiğine inanmakta ve bu güvensizliğini sistem dışı adaylara yönelerek göstermektedir. Bu durumun bir adım ötesi ise radikalleşme ve radikal örgütlerin zemin kazanması olarak değerlendirilebilir.

”

Tunus'ta bir buçuk ayda yapılan bu üç seçim ile halk, var olan tüm siyasilere ve siyasi partilere bir ders vermiştir. Bu durumu aslında 2011'den sonra ikinci bir devrim veya sandık devrimi olarak isimlendirebiliriz. Mevcut sisteme ve

siyasilere küskün Tunus halkı siyasetin doğrudan içinden gelen hiçbir aday ve partiye destek vermediği gibi Merzuki ve Nida Tunus gibi daha önceki seçimlerde çok yüksek oylar alan bireyleri ve partileri sıfırlamıştır. Bu durumun parlamento seçimlerinde de bu şekilde zuhur etmesi, ülke siyasetini farklı bir tartışma ve kaotik ortamın içerisine sokacaktır. Bu şekilde partilerin seçmenler tarafından gözden çıkarılması henüz geçiş dönemini yeni bitirmiş bir demokrasi açısından tehlikeli olabilir. Zira Tunus'ta halk ile yönetim arasında ciddi bir kopukluk, halkla gerçekleştirdiğim mülakatlarda ön plana çıkan en önemli noktadır. Halk, devrim taleplerinin tamamının göz ardı edildiğine inanmakta ve bu güvensizliğini sistem dışı adaylara yönelerek göstermektedir. Bu durumun bir adım ötesi ise radikalleşme ve radikal örgütlerin zemin kazanması olarak değerlendirilebilir.

Tıpkı 2011 yılında olduğu gibi Tunus halkının bu tavrının komşu ülkelerde de yankı bulacağı kesindir. Bunun ilk testi muhtemeldir ki komşu ülke olan Cezayir'de 12 Aralık'ta yapılacak başkanlık seçimlerinde olacaktır. Orada da özellikle eski isimlerin başkan adayı olması ve yine başkan adayları arasında devrimci söylemlerin yankı bulması beklenebilir. Aynı zamanda Tunus'un yaşadığı tecrübeler, geçiş dönemindeki Sudan toplumu için önemli bir ders niteliğindedir. Halkın taleplerini dikkate almayan yeni demokrasilerin ileride devrimci söylemler ile tekrardan karışılacağı anlaşılmaktadır. Bu durumda bu taze demokrasilerin içerisindeki eski rejim kalıntılarının mevcut gelişmelere nasıl tepki vereceği bu demokrasilerin geleceğini belirleyecektir. Tunus özelinde eski rejimi temsil eden Düsturcular 2014 öncesinde sivrilen Nahda'yı işbirliğine zorlamıştı. Nahda'nın uzlaşmaya açık olması Tunus'ta olası bir darbenin önüne geçmişti. Şimdi halkın yine sistem dışına ittiği Düsturcular tekrar politikada söz sahibi olmak isteyecektir. Bunun için nasıl bir yol izleyecekleri elbette ülke demokrasisi için önemlidir; ancak halkın onları siyasetin içinde istemediği nettir. Son olarak önemli bir nokta Fransa'nın Tunus üzerindeki etkisidir. 1956'daki bağımsızlıktan bu yana Fransa ilk defa Tunus siyasetinden büyük oranda bertaraf edilmiştir. Nitekim seçimlerden sonra Kais Saïd'e gelmesi gereken tebrik telefonu bir hafta geçmesine rağmen gerçekleştirilmemiştir. Dolayısıyla Tunus'ta demokrasinin geleceğinde Fransa'nın alacağı tavır da belirleyici olacaktır. ■